

האם באמת אסר הדרינוס קיסר על היהודים לגשת ירושלים ?

מאט שמואל קרויים

מוסכם ומקובל הוא בספרי קורות הימים שאחרי לכידת ביתר (בשנת 135) אסר הקיסר הדרינוס על היהודים להציג רגלה על אדמת ירושלים¹⁾. מחליטים זאת על יסוד עדותם של אבות הכנסייה הנוצרית שמדוברים בזה הרבה²⁾, וראים בזה לעג וקלט ובזיוון ועונש פלילי ליהודים האומללים. עדות כזאת, שהיא בכונה תקופה וחשודה בטנדנציה, גרוועה היא מעיקרא, ועונתה נגודה העובדה, שבחקי רומי בלתי נמצא אסור כזו, וגם לא נזכר בשום מקום בספריהם של חכמי יון ורומי, אף שמדוברים הרבה בקורות הימים ההם, וגם שפכו די בו על היהודים ורודפים אותם בכל מני שנהה וקנאה. אמנים רק נשתרשה בדעת האנשים ונצרך לנו לעמוד על טיב העדויות בפרטנותו לאמר, מפי מי יצאו ולהחליט אם האמת אתם או לא ?

גם אני הכותב לא הסתפקתי מעולם באמתה הידועה זו³⁾. עד קראי אמר מיוحد בעניין זה⁴⁾ ואورو עני. בעל המאמר, רנדל הרריס, חוקר ודורש באופן זה : ראשון להודעה זו, אריסטון די פהלה (Pella), בדיאלוג שלו, שאמנם נאבד מأتנו ורק את קטעו מביא אבסיביוֹס (H. E. IV. 6. 3) אינו מצטט להזח רשמי (edictum של הקיסר), והוא האות שלא אריע לידי או לראות עינוי גזרה נחרצת כזאת, ויש להנחת, אריסטון, הנוצרי האדוק הזה, המכיה לרגלי פירושיו בדברי הנביאים, בכיכול למלאות מה שדבר ה' ביד עבדיו הנביאים", או שלצרכו הוא

1) גרייז, כרך ד' הוציא ב' בציון 17; דובנוב, כרך ג' עמ' 62; שירר א' הוציא ב' Juster בספרו הנודע בצרפתית כרך ב' 172 ואילך. יותר מה שירר עשה, יוסטר לעמקי החקירה, ואין לנו אלא לכת בדרכיו, מלבד שgem הוא מאמין, ולי נתעורר ספק באממת המשקנה שלו.

2) את כלם מביא יוסטר כניל' כתובם וכלשונו.

3) עי ספרי (1922) Vier Jahrtausende jüdischen Palaestinas עמ' 90. Rendel Harris Hadrian's Decree of Expulsion of the Jews from Jerusalem (The Harvard Theological Review XIX. Cambr. 1926, p. 199-205).

במלחמת הדת (דיאלוגוס). ממנו קיבלו את השמעה החכמים הנוצרים הבאים אחריו, ובנוגע אל יוסטינוס, שאמנם אינו תלוי בו, שהרי קדם לו בימיים, הוא שמע גורה כזאת, ומעצם הגזרה הסיק, שהעובר עליה נתחביב בראשו; עי' בספרו 47 Apol. I., בהשוואה עם ספרו 2 Dial. XVI. עד כאן דברי הוחרק האנגלי נוחים הם להקלbil האבל הוא מצא לנכון להביא הנה את דברי פילון היהודי (בספרו "כל צדיק חפשי הוא" פרק א' = Quod c. 1 omnis probus liber), והוא תמה! פילון מדבר כאן באנשיים, שאמנם נראים הם כגולים, ובכל זאת חלק ניתן להם בכל עסקיה העיר, במושצת ובבית דין שלה ובאספת העם שבקרבה וכוכו, ואמר הרריס, שכונת פילון על גורה קיסרית, ועל אותה נתוכון גם אריסטון, ויצאת לו השמעה ההיא! ומוכרה הר里斯 לאמר, שפילון – איננו פילון, דהיינו ספרו הוא: "כל צדיק חפשי הוא" אינו מלאכת ידו של פילון שלנו, אשר באמת כן הוא דעת כמה חוקרים, כי בטח לא כתוב בספרו דבר שהוא גנאי ליהודים! ואני אומר: במאמר ההוא מתפלספּ פילון כדרכו, ואינו זכר שום חוק מלכותי, ועל ביל-מה גם אריסטון אינו תולה את דבריו, لكن לדעתתי צריך להפליג את "הסוי" הזה מעל יתר דבריו של הרריס.

בבחינת סמכותם של חכמי הנוצרים נוכל לומר – לא מפיהם אנו חיים. מה שנעשה באות נמסר לנו עי' סופר בלתי חדש ונאמן בעדותו כמו Sulpicius Severus (mobia עי' יוסטר כנ"ל⁶). תרגום דבריו: "על פלוגה אחת של צבאו צוה (הדרינוס), שעלייה לשמש מושר לעולמים, למען אשר תכלא כל היהודים מהלכNESS בירושלים". משמע הדברים, והוא נ"ל ברור, שرك בת כסיסי מלחה מה עשו הרומים מה שעשו, וכן דעתו של יוסטר במשמעות הדברים האלה, ובכן אין כאן רשות מיוחדת, אלא הרומים הוושיבו משמרות, כהשלoon אשר בו משתמשים חכמינו ז"ל, למגעו את העולים, וביחוד את עולי החג, אשר דרכם היה לבא בהמון רב, מהלכNESS אל ירושלים, לבב יפרצו להם פרץ על סמך מספרם הרב, ולבל יקום בקרבתם איש חווה שוא ומדוחים, כעין נביא שקר, בשעת ההתקהבות היתרתו ההיא, ויפריע את הסדרים ויגורם בעל כרחו שפיקות דמים מרובה. מאורעות כאלה נודעים היו להם להרומים למדין,

(5) דיאלוג זה נתחרב בשנת 150 בערך. עי' גם Kaisergeschichte: Schiller א' חלק

ב' עמ' .632

Militum cohortem custodias in perpetuum agitare jussit, quae Judaeos (6
omnes Hierosolymae aditu arceret
ומדומה לי שבמלת כלולה עלייה בהמון,
ואינו דריש רגלו של איש יהוד.

וא"כ חשו למפרע לקדם להם ולעשות גדרים שעומדים בפני הסכנה. למה הדבר דומה — להטcs אשר התנהגו בו הרומים בשנת 73, כ שני דורות קודם, כאשר סגרו את בית חוניו אשר בליאנטופוליס על אדמת מצרים (יוספוס, מלחמות ז' י' 2-4), למען אשר לא יعلו אליו היהודים "בחומה"⁷ ויבאו לידי מהומות ופרעות. עכ"פ כן חשב לו יוסטר את טעם המעשה⁸, וANI אמנים את המחשבה הזאת לא מצאת מפורש בדברי יוספוס.

כנראה את המשמע ההוא יש להסיק גם מתווך דבריו של אבסיביוס (כרוניון שלו⁹) בארכמנית הוצ' Schoene ב' 168, לתאריך אברהם 2151, וכן בהוצ' Karst עלי' 221): "מן הזמן הזה ואילך איפלו לעלות ירושימה נאסר להם מכל וכל, בראשונה לרזונו של האל, ואח"כ במצוותם של הרומים". את המשפט האחרון זהה מתרגמים המולאים durch das Machtgebot der Römer ומ"כ אין כאן חוקה כלל, אלא גזרה שהיא צורך השעה, ויתכן, כמו שאמרתי, מלחמת תכיסיסי המלחמה. נטעים ביהود גם את מלה = ascendere = לעות, שכנראה רמזו בה העליה לשם החגיגה, ולא שלכל איש יהודי פשוט ויחידי אסור היה להכנס לשעריו ירושלים.

במקום אחר¹⁰, בהביאו את דברי אריסטון די פלא, מוסיף אבסיביוס שתי מלוטות קטנות: "עוד עתה", ככלומר הגורה היא הולכת ונמשכת ועומדת בקיומה עד ימינו אלה (325 בערך). את הידיעה הזאת מקבלים ומוסרים סופרי קורות הימים שלנו בלי פקפוק, ואני אומר, ראשית חטא היה לכל העניין, כי זיווף הוא הנעשה בכונה, וטעו בו החוקרים והטעו את כל עולם. אב-הכنسיה הזאת, שכבר משטה גדולה בלבו נגד היהודים. בדア זאת מלבו על סמך מאורע אחד שאירע בימיו. הוא בן דורו וגם מעריציו של הקיסר קונסטנטינוס, הראשון על כס רומי לדת הנוצרית.

הקיסר הזה — הוא הוא שנთן צו לבן תדרוך כף רגלו של איש יהודי על אדמת ירושלים ולא מעבור בה. המקור לזה הוא "דברי הימים" להסoper

(7) מלת "חומה" שגורת מادر במדרש במשמעות של העליה לרגל, והבאתי גם אני ב"עלחנווארטער" שלו ב' 249, אלא שלא לנכון חופסת מקום שם, כי איננה יונית; עיי בקר במ"ע ZDMG מהה 507.

(8) בהלק א' של ספרו 357 הערא 4.

(9) מובא עיי שירר כניל' ועי' יוסטר כניל'. מנו גם תרגום ב לטינית.

(10) Demonstr. Evang. X. 9. 2 (גם זה מובא עיי יוסטר א' 173 הערא 3,

ושם גם יתר הועותיו של אבסיביוス בספריו המרובים).

הנוצרי-הערבי ابن בטריק⁽¹¹⁾, הוא אומר כזאת בפירושו, ואין מקום לפקפק. ואלה הם דבריו (בערבית) "ואמר אלקסטנטין אלמלך אין לא יסכן יהודי פי בית אלמקדס⁽¹²⁾ ולא יגור בהא" (ובعبرית: וצוה המלך קוסטנטינוס שלא ישכן יהודי בירושלים ולא יעבור בה)⁽¹³⁾. הייש באיסור זה רושמו של אסור קודם? האם לשונו של ابن בטריק מרשה לנו לפרשו שקוסטנטינוס בא לחדש את היישן? לא הוא ולא מקצתתו, ובכל זאת כן הוא שחתת השתרת החדישה אומר: וזה המפתח לפתרור את החידה. קוסטנטינוס בקנאתו לניצרותו החדישה הוסיף בזיוון על ראיון על ראש היהודים. כמו שהחנהג גם ביתר עניינהם; עד עכשו שם הצבא מעצור بعد היהודים מלבא ירושלים רק מטעם שמירה ובתחון. והוא מעצור بعد היהודים הרוצים לעלות בהמן חוגג,— מכאן ואילך היהודי היחידי נאסר לבא ירושלים, אם לא בתנאים אלה המשפילים את בכודו, כמו שנזכר להלן.

מהו זה שקוסטנטינוס גוזר על היהודים גורה קשה וחמורה כזאת? לי מוסבר הדבר כבר ע"י אידיקותו בנוצרות, אף שידעו שלא מלבד שלם עשה את מעשיהם, אלא מטעם הפוליטיקה שלהם ועל שהקביב רב קשב לקול מייעציו הקרים אשר רצוי בשלוחותם של היהודים עד לעפר. אבל אולי יש טעם חיצוני לדבר, כי אולי מרדו היהודים מחדש ברומי, והקיסר העニישם באופן הנזכר. אם יש להסביר במאורע כזה או לא,— זה תלוי בפירוש דבריו של אב-הכנסייה יוחנן קריסטומוס (נגד היהודים ה' 11) שיש מי שאמר שכונתו על מרד אחד שארע ביום משלתו של קוסטנטינוס⁽¹⁵⁾, והחכם יוסטר (שם ע' 196 הערכה 3) ממאן בזה, לפי שקרה לו על שלא נזכר המרד ע"י אבסיבוס. בן דורו וכותב תולדותיו של קיסר זה, ובכן הוא תולה שגגה בקריסטומוס לאמור שכותב אצל קוסטנטינוס ובאמת צ"ל קוסטנטינוס. אין כאן מקום לדבר בפלוגתא זו⁽¹⁶⁾, אבל בדרך כלל נכון, שהנטיה למزاد לא פסקה מקרב היהודים

713 (11) Annales I. 466 (Patrol. Gr. CXI 1012). מובא ע"י יוסטר (שם, א'

הערה 3), והערבית מובאה ע"י גרייך (שם ד' 429 בזיוון 17).

(12) ידוע ש"בית אלמקדס" הוא = ירושלים בערבית, וכן הוא הלשון עד היום.

(13) Porro vetuit Constantinus imperator, ne quis Judaeus

• Hirosolyma incoleret, aut per ea transiret

Ibn Batrik est le seul ; יוסטר (שם) גרייך (שם) ; jenes Verbot erneuert (14)

que dise de façon expresse que Constantin renouvela l'interdiction de séjour.

• P. Allard, Julien l'Apostat III. 136 (apud Juster II, 173,3 (15)

(16) רישומי המלחמה ניכרים מתווך איזה מדרשים (אני מוסיף: בתה מדרשות ב' 29 הוץ'

ש. וורתהיימר). ע"י Vogelstein-Rieger, Gesch. der Juden in Rom I, 155

באותם הימים, ובכן מצד הממשלה עכ"פ נעשית שמירה מעולמת, ואין לתמוה על זה.

מי שאינו מפליגים בין שתי העובדות, ר"ל בין מה שנעשה בימי הדרינוס ובין מה שנעשה בימי קוסטנטינוס, הוצרכו להכניס רשם בדוחק, כי למשל יוסטר (שם 173) אומר שסמה ש-חדרשו" את הגורה בימי קוסטנטינוס יש להסיק שהגורה הראשונה של ימי הדרינוס לא נשאה בקיומה, אלא נתרופה ונשתכח מהראשית השלישייה ואילך; כמובן, אין להנחתה זו שום סמך במקורות. בזה ש אני מפסיק הקשר בין גורתו של קוסטנטינוס ובין זו של הדרינוס (ביבוכו), שהרי לדעתו לא ניתן צו כלוטו, חדלה כל קושיא. ועוד צריך להזכיר, שגם גורתו של קוסטנטינוס לא ניתנה בדרך חוק (lex) או קרזון (edictum), כי לא מצאנו כזאת באסף חוקי הרומים ובספריו חכמיהם, אלא כנראה הגורה צמחה מאליה אחורי אשר בלאו הכி הצבא אשר בירושלים דכא כל תנועה עממית שביהודים, והיתה דעתו של קיסר זה להחמיר ולהגדיל את האסור בו באופן שוכרנו.

קשה להאמין, שולת ירושלים עוד נתנו עדות אחרות בחרם זה. כי הנה אריסטון, זה שהוא "ראש המדברים" בעניננו, אומר: האסור היה חל על ירושלים ועל אגפיה, וכזוatom כתובים מי שהם כורכים אחריו. יוסטר (ב' 162) נתן טעם לדברי אריסטון: "למלאות אשר דבר ה' ביד עבדו הנביא ישעיה (ל"ג י"ז)": כמובן, הנוצרים "שדרשו" כך, הילכו תועים¹⁷. טרטוליאנוס (נוגד היהודים 13) אומר בהרחבת לשון, שהאסור היה חל גם על בית-לחם, וולתו אין איש שmagid זאת. במקום אחר (בספרו אפולוגיה 21) מדבר טרטוליאנוס בו באופן, כאלו כל אדמת יהודה הייתה נכלדת בחרם. מה שאומר זה ע"י הדרינוס מכל אדמת יהודה¹⁸, יוסטר (שם) שופט עליו לנכון, שرك רוע לבבו מדבר מתווך גורונו, ואין אמון בדבריו אלה.

היהתי סובר להמליץ קצת על חכמי הנוצרים האלה; הם מתknים את דבריהם לא לפי חוקי האמת, אלא לפי חוקי המליצה (Ριτορικά). סגנון זה בולט מתווך דברי הירונימוס יפה יפה, וושובני שלוי הצדק לשפט עליו ע"פ

(17) לפירושו של יוסטר אמנים יש יסוד; כי הנה בברוניוקון של אבסיביו, בטוטוף הנדפס במלango שנת 1818 (עמ' 384), בהודיעו על גורתו של הדרינוס, נאמר בהערה 1: את זה הסביר הירונימוס (מי שתרגם את ברוניוקון) ההוא לטינית, לנוודע): prophetae vaticinati sunt sicut.

(18) הירונימוס בפירושו לדניאל ט' כד': לרימה י"ח ט"ז; לישעיה י' י"א (הכל כתוב וכלשונו אצל יוסטר שם).

סגןונו, אחרי אשר בדקתי בספריו המרובים לא אחת ולא שתים¹⁹). בזמנים בהירים מתרן לנו הירונימוס גם אבלם של היהודים ביום תשעה באב, ביום החורבן (לצפניה א' ט"ז וט"ז, מביאו בארכות יוסטר שם 175, ועוד מובה ע"י מחברים רבים)²⁰, ואם לא שאנו יהודים העומדים נעצבים ומבהלים לשם כל הופרעות הזהות, היינו שמחים בתיאור נפלא ובלשון מהודר כזו, ואין ספק שהמחבר רוצה בהתפעלות זו!

אינו אלא מליצה גם מה שמצאננו פעמי אחד בדבריו של אוריגנס (bihus, homilia 17.1), וזהו תרגום דבריו מן הלטינית, כי קטע זה נשאר לנו בלשון זה דווקא: "ובכן בבאך, יהודי אל ירושלים. העיר הארץ"²¹, תמצאה מהפה, נהרסה לעפר ולאפר; אל נא תבכה, כדרככם לעשות עתה כמות ילדים, אל נא תקונן, אלא במקומות הארץ תבחר [בירושלים] השמיית". מתוך דברים אלה, שהם כולם מליצה, כמעט אין להסיק שום עובדה. אוריגנס מתוקד בדברים אלה, וחסיבות גדולה היתה נודעת לעדותו, אם — ממש בה. לעומתם זה אומר יוסטר (שם 173 הערכה 1), שגם ממננו נראה, שאין כאן ישוב היהודי באתרים הימיים בירושלים; ואני אומר, המאמר יכול לשמש לראייה אחרת, והיא, שעכ"פ מותר היה ליהודי לבא ירושימה ולברכות ולקונן בה.

הגענו בזה לידי ראייה להיפך, כלומר לנו סימנים בידינו, שאמן ישבו יהודים בירושלים גם בימי הגזרה הזאת, ישבו וכן ישבו, ועכ"פ היה להם בה מדרך כף רgel. התיאור המעציב ההוא אצל הירונימוס, שזכרתו זה סמור, מרשה מניה וביה להניח, שאין כאן אסור גמור ליהודי להציג רגליו על אדמת ירושלים, יהיה זה ע"פ שחדר, והוא זה במורה ובפחד לבב, יהיה זה הגם בגבנת דעתם של השומרים. *pretio redimunt* = קונים (*היהודים*) בשכר (את באם ירושימה). אומר הירונימוס — היתכן להניח, שבעל-חיל רומי עובר על חומר הגזרה בשבייל קבלת שכר, שאנו אולי כי אם פרוטות אחדות? אם יש ידיעה בדבר הגזרה, מדוע אין בידנו מודעה בדבר-היתר הגזרה ליום אחד בשנה, הוא יום החורבן? אין זה אלא בחינת «הפה שאסר הוא הפה שהתריר», דהיינו, רשות חיילות רומי הסגירה بعد רגלי היהודי את שער ירושלים, ורצונם של חילות אלו להרוויח ולקלב שכרفتح לו גם השער הנעולriba יומו.

(19) זה כמעט חמישים שנה כתבתי על הירונימוס מאמר גדול בהונגרית במ"ע M. Zs.

Szemle ז (1890), וחזרתי על מקצת הדברים במאמרי באנגלית במ"ע JQR ז (1894).

(20) את מקצת תיאورو של האבל הבאתני אני בדבריו של הירונימוס מקום אחר, דהיינו

Ep. 22 ad Paulam (ב-JOR שם 227 הערכה 3) עי שם.

(21) בנגוד לירושלים השמיית, אשר ידבר בה הרבה אצל יהודים ואצל נוצרים.

במלים אחרות: אין כאן חוק קבוע, אלא בראשונה אסרו עליהם על היהודים את הקריבה להעיר מטעם תכיסי מלחה, כאמור, וברבות הימים נעשה ההרגל איסור, והיות והדבר אין לו אלא טיב המנהga, הקלו בו ופרצו את הגדר לשעה קלה, הוא יום החורבן, עת באו היהודים העירה בהמון רב, ושכר הליכה בידם... הנושא-maux משנת 333⁽²²⁾, שגם הוא זוכר את אבלם של היהודים ואת סדר בכיכי יילתם ביום ההוא, מספר העובדה כמוות שהיא ואני מאשים את היהודים לא במתן שחד ולא בגנבת דעת...

יש מקום להראות על נוכחותם של היהודים בירושלים ע"י המעשימים (!) המופיעים אודם במעשה מציאת הצלב בידי קוסטנטינוס קיסר ואשתו (cn) אילינה⁽²³⁾ — אם יש רק ממש בדבר; אבל והיות וכל "המעשה" נחשבת בעולם הלמודים כאגדה, אין לנו להסיק ממנה כלום, ודי לנו ברמיזה בנו. מאותו האופי הוא ג"כ הספר אדות שלטת בליה של "הבטולה הקדושה" (מריטים) בירושלים, שמצוואו אותה שם ביד יהודית אחת בשנת 469 למספרם, כמספר ע"י קדרינוס (ע' דפוס 614 Bonn); "הראיה" הזאת נדחה לתהו כבר ע"י יוסטר שם 175 הערכה (1). ראיות מוכחות מבחוון אין בידינו משך כל תקופה הביצנטים עד השנה ההיא (שנת 614), אשר באו הזרים וככשו את ירושלים, וספריו הגויים מספרים, שמסורה בידם היהודים ועשוו בה תועבות גודלות...⁽²⁴⁾

גרין נגע אל השאלה, לומר, האם ישבו היהודים בירושלים במאות האלה או לא. מפנה אהרת; הוא מביא (שם בציון 17) מקומות מן התלמוד ומן המדרש אשר בפה מלא יגידו שאמנם העיר הקדושה לא נתרוקנה מישוביה היהודים אף ביום אלה. ראיותיו חזקות עד מאד וולת הרשות, שיש לי להשיג עליה. זהו דבר עולי רגלים, שהושיבו עליהם משמרות (השות אצלונו לעיל) והוא שואלים אותם: משלמי אתם? וכו' (איכה ربה א' י"ז עמי 80 הוצ' בובר)⁽²⁵⁾ זהו בשעת המלחמה, ואין בו כדי ראייה למה שנעשה בשעת שלום. בדבר ראיותיו האחרות, שהן באמת מוכחות למדרי, אומר גרין, שאמנם היהודים התגנבו לירושלים, ואת שואלי הגזירה לא נתקיימה כלל, או שלא

. Itinerarium Burdigalense (22)

(23) ע"י את הטעט בספריו על תולדות ישו (בגרמנית) עמי 141 ואי', ושם החקירה עמי 231 ואילך.

(24) ע"י ספרי שטודיען ציר ביצאנט' ייד' געשיכטע (וינה 1914) עמי 24 ואילך.

(25) את פירוש הדברים ע"י בספרי Griechen und Römer ב"מונומנטא תלמודיקא" ח' 72

ס' 142 ועוד ע"י בקר, אגדת אמראי א"י (בגרמנית) ג' 337; JQR ש' קלין מעש לשונו ב' 268 ואילך.

היתה גורה רשות מטעם המלכות — את זה לא העלה גריין על דעתו. אך נראה כי ברור, שבימי מלכות אלכסנדר סורוס, שנודע ממנו בלאו הכי שהטב הטיב ליהודים, בקרו היהודים את העיר בלי מעוצר ואכלו שם מעשר שני שלהם. ביחוד לא חדרו מלעלות לרגל⁽²⁶⁾.

אומרים מן גורה הדמוייה ההיא יצאה להכנסיה הנוצרית תוצאה נכבה, והוא שמכאן ואילך בחרו להם את הגמון (episkopos) שליהם בין אנשי שאינם מן המילה, זאת אומרת, בין אנשים שהם גוים מלידה ו מבطن ו מהריוון. וזהו המעשה: הגורה הייתה לה כח גם לגבי הנוצרים. וכן גם הנוצרים הוציאו לעזוב את העיר; וכי בczatam, שבו עליהם הנוצרים הגמון שאינו נולד יהודי, הדינו שהוא גוי גמור; ונעשה זאת בירושלים הפעם הראשונה באותו הזמן (המקור לו הוא אבסיביוס 6.4 IV. H. E.). אמם בכרוניקון של אבסיביוס, בטופסי השונים, לא מצאת את הקשר הזה; הוא רושם את העובדה אבל לא את טעםها. וסוברני, כאמור, יש כאן פגישה בזמןן, אבל אין כאן פגישה בסבב. ומה נפרש: אם בשנה ההיא, נאמר בשנת 135, רוב קהילת הנוצרים הירושלמית מן הנמלים היו, עכשו שבבעל כרham יצאו את העיר, מה להם ולהגמון אשר בירושלים? ומה להם למןתו, אחרי שלא ישרה להם? ואם רוב הקהלה היא גוים היו מלידה, על כרחך גם בלי גורה ממילא הייתה באה התפתחות, שימנו הגמון אשר הוא עצם ובשרם, לאמר שגוי הוא מצד לידתו. لكن הרשות לי להחליט, שבין הגורה הדמוייה ובין המנהג החדש של הכנסיה אין שום קשר ובמלין אחרות: גם העובדה הזאת לא תוכל לשמש ראייה, שגורת ישוב כאן היוצאת מפיו של הדרינוס קיסר.

Büchler, The economic conditions of Judaea, London 1912, p. 15-18 (26)

*

נְסָפָחוֹת

ידידי מר פרופ' ד"ר שמואל קלין העירני בטובו, שבנושא זה כתב מאמר שלם פרופ' ד"ר אי' מר מורה שטיין במ"ע Jeschurun (ברלין) י"א 149-156. ש寧נו נתקוננו בעיקר לאותה דעה. אין אמון בדברי אבות הכנסייה, שהם מדברים בהנחה קדומה, אבל מסקנותי בכל זאת שונות משLOW בג' פנים: א) אין לכחש האסור מכל וכל, אלא רק טcs מלכמת היה בשעתו, וחוק קבוע אין כאן; ב) אבות הכנסייה מגדלים את חומר האסור, מפני שהם כותבים בדרך מלייצה; ג) את ענין "הלא קדישה שבירושלים" אין להביא בחשבון, כמו שעושה Synag. Altertümer עי' הורבן (עי' Synag. Altertümer עי' הורבן (עי' Um' 108)).

מ' (שם 155) מניח שהיהודים גם ישבו בירושלים; ש' קליין (עבר הירדן היהודי עמ' 50 בהערה 1) ממאן בזה וסביר שرك את חרבות ירושלים בקרואו ראו העוברים היהודים. אני מצדד בהכרח להתייר היישבה, אחורי שאין כאן חוק לאסור, כאמור, ועוד, בסמכיו על הידועות שבתלמוד ובמדרש שהבאתי ואשר מי מביאן יותר בשלהמו. אם נאסר על היהודים לשבת בעיר הקדש או שלא יכולו להתגבר על המעצוריהם, לא יאונה שחכמי התלמוד והמדרש הכהידו זאת תחת לשונם.

היהודים התאמזו לעלות ירושלים בעקר מפני מצות עליית הרג'ג, כמו שראתה מי עלי נכוון, ונגעתי בו גם אני במאמרי. את המקומות בתלמוד ובמדרש כבר עריכם וסדרם מי לונץ (לוח א"י ה' 16; מובא גם בע' ירושלים" באנציקלופדיית האנגלית ז' 128). אלא גם לונץ סובר, שלא נכנטו העירה פנימה, אלא עמדו רגליים על ההרים מסביב ועל החורבות, ובכו וקוננו שם; בוה הילך לונץ אחר עקבותיהם של הטופרים הנוצרים, ואני אמרתי שעודותם בטליה ומובטלה; ואט ככה היהודים עושים-בחגיהם, מה יעשו בתשעה באב? וככל עצם אבות הכנסייה מדברים באבל וקינה ונהי רק ביום חורבן הבית, ולא בחגיהם ובימים טובים.

cosa, ר' כתותו של לונץ, כותב גם מחברו של המאמר (פרופ' דר' ווי מיכאליס, ברן) "ירושלים" בפרק שאחר החורבן (ח' 1143 ואי') באנציקל' יודאיקה, וממנו אמן אין לŁלמוד, כי ציריך אני להודיע לצערי, שאין במאמר ההוא שום מקורות.

אין צורך לאסוף את כל הדעות, שכולן לדבר אחד נתקונו: לחת אמון לעודותם של אבות הכנסייה. אך מפני שהאיש גדול בעולם המדע, הגני מציין את שמו של ת' מומזן בספרו הידוע בתולדות רומי, והספר נדפס מחדש בשם "דאס וועלטריך דער ציאראען", והוא ביד כל', וכותבו בו עמ' 400, שליהודים נאסר לציגת רגלם על אדמת ירושלים בעונש מוות. בטח גם הוא רק חזר על מה שמצא אצל אבות הכנסייה.

בנוגע אל אסור הנגישה אל בית ל'חים, ומכל שכן יתר יהודת שabayot הכנסייה מקצתם כללו גם אותם באסورو של הדרינוס, רואה אני אחורי דיוק רב, שההסתורינוים החרישו ממנעו לגמרי, והצדק אותם. אבל ש' קליין (במאמרו "בית ל'חים" באנציקל' היהודית ד' 437) רושם את השמועה הזאת, בהביאו את ביכר לטייע (עי' שם), ובזה חושוני לטעות, כהובא לעיל במאמרי, כי הטופרים הנוצרים שמזכירים זאת — כל ישען וכל חפצם אינו אלא להגדיל את העונש המוטל על היהודים, וanon לא נפיל בראש שגיאתם ושנאתם.